

NECİP FAZIL KISAKÜREK'İN ŞİİRLERİNDE “ALLAH” (C.C.) ALGISI

Mustafa KARABULUT¹

Şiir, Allah'ı sır ve güzellik içinde arama işidir
Necip Fazıl Kısakürek

Necip Fazıl Kısakürek'in şiiri lirik, mistik ve metafizik yönleriyle beraber ontolojik bir mahiyet de taşır. Lirikizm, şairin şiir karakteristiğinin genel yapısını teşkil etmekle olup mistik, metafizik ve ontolojik kaygılar onun Abdülhakim Arvasi ile tanışmasından sonra ön plana çıkar. Artık Kısakürek'in bilinçaltında bir “fikir çilesi” kendini gösterir.

Kısakürek'e göre şiir, “Mutlak Hakikat'i arama işidir.” (Çile, s.473) Necip Fazıl, mutlak hakikatin Allah olduğunu, şiirin Allah'ı sır ve güzellik içinde arama işi olduğunu ifade eder. (Çile, s.474). Bu, fikir dünyası şairde büyük bir çıkmaza, trajediye ve büyük bir meseleye yol açar. “Bu mesele başladığı anda, kendine bakışı da bulanıklaşır ve kendi hakkındaki fikri gerçekten uzaklaşır.” (Ünal, 2005: 261). Kısakürek, bağlamda yaratılış gayesini araştıran, sorgulayan bir sanatçıdır.

Necip Fazıl'ın Poetika'sı, “Tanzimat'tan beri süregelen ve genelde ‘din dışı’ bir gerçeklik anlayışına bağlı kalan poetikalara da -Cumhuriyet döneminde- ilk tepki niteliğindedir.” (Karaca, 2005: 55). Kısakürek, genel olarak metafizik ve mistik şiir anlayışını benimser. O, var olanın ötesini kurcalamakta mahirdir. Orhan Okay, Kısakürek'in poetikasının temelinde “mistik bir arayış”ın (2013: 179) olduğunu söyler.

“Allah” konulu şiirler *Çile*² adlı şiir kitabının ilk kısmını oluşturur. *Çile* kitabının Allah başlıklı kısmında “Çile, Nur, Allah Derim, Allah Diyene, Tâ Maverâdan, O Var, Dua, Tam Otuz Yıl, Allah ve İnsan” vb. şiirler yer alır. Bu bölümün ilk şiiri olan “**Çile**”, Necip Fazıl'ın metafizik ürpertilerini ve mutlak hakikati arayışını dile getirir. Bu şiir, “onun ferdiyetten mistik/metafizik dünyaya giriş kapısıdır.” (Okay, 1991: 31). Şiirin anlam tabakaları ve imgeleri bireyin mana-madde çatışmasını, yücelik arayışını ve trajik durumlarını gözler önüne serer. “Şiir ilk dizelerinden itibaren ‘yüce’ karşısındaki konumlanma kendini hissettirir. Şairin duyduğu sesin gaiblerden geliyor olması şairin kendinden menkul değerler oluşturmak isteğinde olmadığını öteden gelen bir sesi aktarma görevini üstlendiğini anlatır niteliktedir. Gaiblerden gelen ses, Necip Fazıl'ın yücelik karşısındaki tavrının öncelikle bir kulluk bilinci ile açıldığını gösterir.” (Hüküm, 2013: 48).

*Gâiblerden bir ses geldi: Bu adam,
Gezdirdin boşluğu ense kökünde!
Ve uçtu tepemden birdenbire dam;
Gök devrildi, künde üstüne künde...*

(Çile, Çile, s.16)

Şiirde ben-anlatıcı dünya üzerinde insanın ezeli ve ebedi yolculuğunu çile açısından irdeler. “Bu bir dönüş(üm) manzumesidir. Bu haliyle Dante'nin *İlahi Komedya*'sına benzer.” (Kolcu, 2007: 216). Necip Fazıl, bireyin yaratılıştan itibaren başlayan çilesini dile getirir. İnsanoğlu niçin yaratıldığının farkına vardığında kendisine yüklenen yükün ağırlığının da farkına varacaktır. Gaiblerden gelen bir ses insanoğlundan boşluğu ense kökünde gezdirmesini ister. Kısakürek, burada mitolojik bir figür olan Atlas mitosunu anımsatır. Şair, mitosla kronolojik yapıdaki zamanın dışına çıkarak şiirin anlamını genişletir. “Mitleri bilmek demek, nesnelere kökenindeki sırrı öğrenmek demektir.” (Eliade, 1993: 19).

Mitolojide Atlas adlı tanrının dünyayı omuzlarının üstünde veya ensesinde taşıdığı düşüncesi vardır. “Bu mitostan hareketle şair öznenin dünyayı değil de boşluğu ense kökünde gezdirmesini ister. Bu, varlığı değil de yokluğu taşımak anlamına gelir ki tasavvuftaki fena kavramına denk gelir.” (Kolcu, 2007: 216). Bu bağlamda boşluğu ense kökünde gezdiren kişinin maddi âlemle ilişkisi kopacaktır.

Şiirin sonraki dörtlüklerinde gerçekle yüzleşen bireyin iç dünyasında kıyametlerin koptuğu söylenir:

*Pencereye koştum: Kızıl kıyamet!
Dediklerin çıktı, ihtiyar bacı!
Sonsuzluk, elinde bir mavi tülbent,
Ok çekti yukardan, üstüme avcı.*

(Çile, Çile, s.16)

Şair, adeta kendisine yukarıdan bir okun çekildiğini söyleyerek antik Yunan mitosundaki Eros'a gönderme yapar. Birey, daha sonra madde-ruh çatışması içinde, gerçeğin farkına varış ve nefis muhasebesi içerisinde. Büyük bir mücadelenin içine giren özne “öz ağzından kafatasını kusarak” varlıktan/maddeden kopmaya çalışır ve kendisine acı veren taraflarından kurtulur:

*Ateşten zehrini tattım bu okun.
Bir anda kül etti can elmasımı.
Sanki burnum, değdi burnuna (yok) un,
Kustum, öz ağzımdan kafatasımı.*

(Çile, Çile, s.16)

Yukarıdaki dörtlükte yer alan “*Ateşten zehir, ok, kül etmek, can elması*” ifadeleri; bir uyanışı, farkındalığı ve ontolojik anlamda yenilenmeyi ifade eder. Şiirde geçen ateş ve kül olmak ifadeleri bu anlamı güçlendirir. Gaston Bachelard, *Ateşin Psikanalizi* adlı eserinde “ateşle her şey değişir.” (Bachelard, 1995: 55). diyerek bu değişim veya uyanışı dile getirir. Şiire göre, kendisine verilen sorumluluğun veya kutsal emanetin farkına varmaya başlayan insanoğlu, bir değişim/dönüşüm içindedir.

Necip Fazıl'da metafizik, hayat, din ve sanatla iç içe olup bu husus şairi “mutlak hakikat”a yöneltilir. Bu da hakikat inancı, Allah'a ve ahirete inanmakla yani İslam toplumunu oluşturmakla

¹ Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Adıyaman. E-mail: mkarabulut@adiyaman.edu.tr

² Şiir alıntıları Necip Fazıl Kısakürek'in *Çile* adlı kitabının bu baskısından yapılacaktır: Necip Fazıl Kısakürek, *Çile*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1995.

mümkündür. (Karakoç, 2007: 11). Sanatçı, metafizik penceresinden bakarak Allah'a yönelmek ister. Necip Fazıl'ın poetikası da bu düşüncelerle örülüdür. Şair, mutlak hakikati arayan bir yolcudur. "Mutlak hakikat Allah'tır. Ve şiirin ister ona inanan ve ister inanmayan elinde, ister bilerek ve ister bilmeyerek, onu aramaktan başka vazifesi yoktur." (Çetişli, 2004: 129).

"Çile", bir dönüşümün, değişimin, fiziki mekânın yerini metafiziğin aldığı şiirdir. "Diğer bütün somut mekânlar yerlerinden kopup dört bir yana dağılmıştır. Tepesinde uçan bir dam, bir bardak su gibi çalkalanan dünya, satuh bir mekân, bir yuvarlakta raks eden zaman, bir yumak gibi uzun ve dolaşık yollar... Bir dünyanın yerinden kopup yeni bir dünyanın kurulma sahnesidir bu. Boşluk şairin ense kökünde gezmektedir. Sonsuzluğun elinde bir mavi tülbent vardır. Şairin burnu yokluğun burnuna değmiştir. Bir çil horoz yepyeni bir dünya hediye etmiştir. Toz kanatlı bir kelebeğdir şair, minicik gövdesi Kafdağı'na yüklüdür ve arşa gebe bir zerreciktir. Çile şiirinde geçen bu soyutlamaları da kendini yeniden tanıyan, tanımlayan ve kendisiyle yeni baştan tanışan şairin mevcudiyetine yer bulma mücadelesi saymak doğru olur." (Akın, 2013: 206).

Necip Fazıl, zihnini meşgul eden birtakım sorulara yanıt aramaktadır. O, içinde bulunduğu kaotik durumu şu şekilde betimler:

*Aylarca gezindim, yıkık ve şaşkın,
Benliğim bir kazan ve aklım kepeç.
Deliler köyünden bir menzil aşkın,
Her fikir içimde bir çift kelepçe.*
(Çile, Çile, s.17)

Şair bu dörtlükte, aklın hudutlarını alabildiğine zorladığını, cinnet uçurumunun kenarında gezindiğinin anlatır. Sorar artık: Eşya, rüya, zaman ve son nedir? Bütün bu yakıcı fikirlere cevap verecek, bilmeceyi çözecek yok mu? (Çebi, 1987: 287).

Kısakürek, "Çile"nin sonraki kısımlarında nefse önünde diz çökmesini söyledikten sonra, asıl meselesinin "sonsuzla varmak" olduğunu ifade eder. Aslında nefis, kişiyi dünyaya bağlayan, onu kötülüğe yönelten bir mefhum olup bir anlamda "nefs-i emmare"dir. Ancak özne, şiirin sonunda nefesine "diz çök" diyecek kadar mesafe almayı başarmıştır. Şair burada bir nefis mücadelesi yapmakta ve mistik/metafizik âleme yönelmektedir:

*Diz çök ey zorlu nefis, önümde diz çök!
Heybem hayat dolu, deste ve yumak.
Sen, bütün dalların birleştiği kök;
Bircik meselem, Sonsuzla varmak...*
(Çile, Çile, s.20)

Bir başka yönü ile Necip Fazıl'ın ve insanoğlunun fikri çilesi, insanlığın acziyet duygusunun ifadesidir. Acziyet duygusunun kulluk bilinci ile uzlaştırılmaması sonucunda trajik bir kırılma ortaya çıkar." (Hüküm, 2013: 48).

"Çile"de anlam tabakaları "Allah'a ulaşmak için çekilen zahmet" üzerine kurgulanmıştır. Necip Fazıl, sanat anlayışında Allah'ı merkeze alarak insana ve kâinata bakar. Necip Fazıl, Allah'ı "mutlak" ve "ilk" olarak ifade eder. "Allah, ilk olduğu ve tüm varlıkların kaynağı olup, varlığı kendinden olduğu için bir nedene ihtiyacı yoktur. Bu sebeple de mutlak yetkinlik sahibidir... Allah'ın her türlü eksiklikten uzak olması, varlığında hiçbir bakımdan maddi olanı içermemeyi gerektirmektedir. Maddeyi yok olarak, başka bir deyişle varlığı kendinden kaynaklanmayan, her türlü eksikliğin, kesikliğin kaynağı olarak gören Necip Fazıl'ın

noksanlıktan münezzehe olan Allah anlayışını göz önünde tuttuğumuzda bu sonuca varmaktayız." (Mahim, 2010: 27).

"O Var" adlı şiirde Allah'ın varlığı ve birliğine işaret edilir. "O Var" tekrarlarıyla baştan sona varlık ve birlik mesajı verilir:

*Her defa haberi taze bir müjde;
O var!
Her defasında, geç, gafletten vecde;
O var!
...
Sana daha yakın şah damarından;
O var!
Arama, bir ilaç yok eczahanede!
O var!
...
Ölümsüzlük şevki, ilâhî sevinç;
O var!
Yıkılmaz dayanak, kırılmaz destek;
O var!
Tekten de tek, bir tek, tek başına tek;
O var!
(O Var, Çile, s.32)*

Manzumenin belli beyitleri zıtlık sanatı kullanılarak varlık ve yokluk karşılaştırmasıyla kurulmuştur: Ne sen, ne ben, ne de bir başkası yani kimse yok ama o var; bütün sevdiklerimiz yok ama o var; eczanede ilaç yok ama o var. Diğer beyitler ise varlık zemini üzerine inşa edilmiştir: Gaye, sebep ve bahane o var; daima destek o var; sana en yakında o var; güç ve kuvvette o var; velhasıl ehat olanda da o var. Böylece Allah'ın varlığının ve birliğinin şeksiz ve şüphesiz bir tarifi yapılmıştır. "O var" ibareleri şiire ruh ve can vermiştir, denebilir. "O var" ifadesinin tekrar edilmesiyle son mısra da belirtildiği gibi Allah'ın tekliği ve birliği tekraren vurgulanmıştır. (Bozkaplan, 2015: 9).

Necip Fazıl, insanı bir enerji merkezi, tabiatı da onun karşısında bu enerjinin semere sahası, iş sahası olarak ifade eder. (Kısakürek, 1977: 130).

Kısakürek, "Sanat" şiirinde şairde asıl amacın "mutlak hakikat"ı yani Allah'ı arama işi olduğunu ifade eder.

*Anladım işi, sanat Allah'ı aramakmış;
Marifet bu, gerisi yalnız çelik-çomakmış...*
(Sanat, Çile, s.39)

Necip Fazıl, "Zehirle Pişmiş Aş" şiirinde samimi bir şekilde sadece Allah demek ister ve Allah dışındaki kelimelere dilinin, ağzının kapalı olduğunu ifade eder.

*Zehirle pişmiş aş yemeye kimler gelir?
Dilsizce, yalnız Allah demeye kimler gelir?*
(Zehirle Pişmiş Aş, Çile, s.40)

İnsanın sadece dış dünyayı keşfetmek ve tanımakla yükümlülüğünü yapmış olamayacağını, kendisini ve nefisini tanımaya ve Allah'a varmaya memur olduğunu söyler. Allah, insanı, kendisini araması için, bütün kâinatı da insan için yaratmıştır. (Koç, 1993: 14). Şair, "Allah ve İnsan" adlı şiirde yaratılışının temelinde, insanın Allah'ı araması olduğunu ifade eder:

*Seni aramam için beni uzağa attın!
Âlemi benim, beni kendin için yarattın!*
(Allah ve İnsan, Çile, s.42)

"Dua" adlı şiirde şair, insanın acziyetini, Allah'ın yüceliğini dile getirirken her dizinin sonunda "Allahım, affet!" der:

Bende sıklet, sende letâfet...
Allahım, affet!

Latîften af bekler, kesâfet...

Allahım, affet!

Etten ve kemikten kıyâfet...

Allahım, affet!

Şânındır fakîre ziyâfet...

Allahım, affet!

Âcize imdâdın şerâfet...

Allahım, affet!

Sen mutlaksın, bense izâfet...

Allahım, affet!

Ey kudret, ey rahmet, ey re'fet...

Allahım, affet!

(Dua, Çile, s.44)

Allah'ın sıfatları sayılarak kurulmuş bir manzumedir. Her mısranın altında yer alan "Allahım affet" ibaresi, bu şiirin tekrarlanan dizesidir. Birinci mısralarda Allah'ın sıfatları zıtlıklar ile tekit edilmiştir. İnsanoğlunda sıklet, Allah'ta letafet; "latif"ten af bekler kesafet; şanıdır fakire ziyafet; acize imdadı şerafet; o mutlak, bizse izafet; kudret, rahmet ve re'fet sahibi Allah'tır. "Allahım affet" ibaresi kafiye ile de kurgulandığı için müzikli bir söyleyiş haline gelmiştir. (Bozkaplan, 2015: 9).

"Tek Kelime" adlı şiirde kendisini Allah'a adayan bir müminin ruh hali vardır.

Ne var ki, pazarlığa girişecek ecelle;

Sermayem tek kelime, Allah azze ve celle...

(Tek Kelime, Çile, 47)

Necip Fazıl, "Günah" adlı şiirde Kur'an-ı Kerim'den iktibas yapar. Şair, Kaf Süresi'nin 16. ayetini hatırlatır: "And olsun ki insanı biz yarattık; nefsinin kendisine fısıldadıklarını biliriz; Biz ona şah damarından daha yakınız." (Kâf 50/16.)

Sana şahdamarından daha da yakın Allah;

Günah mı dedin; ondan uzağa düşmek günah...

(Günah, Çile, s.58)

Kur'an'da "Allah'ı unutmüş olanlar ve bu yüzden de O'nun kendilerini unuttukları kimseler gibi olma! Onlar fasıkların ta kendileridir" (Haşr 59:19) ayetinin "Günah" adlı şiirin "Günah mı dedin Ondan uzağa düşmek günah" dizesine birebir yansıdığını ve insanın ibadet konusunda olduğu gibi günah ve pişmanlık konusunda da vahye müracaat etmesi, vahiyle irtibatını devamlı tutması gerektiğini ifade etmektedir. (Mahim, 2010: 66).

Necip Fazıl, şiirlerinde Allah'ı her türlü idrakin ötesinde olarak algılar ve Allah'ın varlığını delillerle ifade etmenin gereksiz olduğunu savunur. "Bununla birlikte düşüncesinde bu delillerin yer alması bir çelişki değildir. Çünkü o, bu delilleri, ne inanmayan birisine ispat için ne de kendinde bir şüphe olduğu için kullanmaktadır." (Mahim, 2010: 102). Necip Fazıl Allah'ın sıfatları hususunda tasavvuftan da yararlanır.

Kısakürek, şiirde amacının "mutlak hakikat"i yani Allah'ı arama işi olduğunu ifade eder ve bu düşüncesini poetikasının en önemli özelliği olarak dile getirir. "Çile"de Allah'ı merkeze alan Necip Fazıl, Allah'ı "mutlak" ve "ilk" olarak ifade eder. "O Var" adlı şiirde Allah'ın varlığı ve birliğine işaret eder. "Zehirle Pişmiş Aş" şiirinde samimi bir şekilde Allah'a yönelen Kısakürek, "Allah ve İnsan"da ise yaratılışın temelinde, insanın Allah'ı araması olduğunu söyler. "Dua" adlı şiirde şair, insanın acziyetini, Allah'ın yüceliğini dile getirirken "Tek Kelime" adlı şiirde kendisini Allah'a adayan bir müminin ruh hali vardır.

KAYNAKLAR

Akın, Hüseyin, **Zaman ve Mekân Sarmalında Necip Fazıl Şiiri**, 30 Necip Fazıl, Uluslararası Necip Fazıl Kısakürek Sempozyumu, (Editörler: Fahri Tuna, Ercan Yılmaz, Hüseyin Yorulmaz), 20-26 Mayıs 2013, Konya.

Arslan, M. Abdullah (2001), **Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirlerinde "Sonsuzluk"**, A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı: 16, Erzurum.

Bachelard, Gaston (1995), **Ateşin Psikanalizi**, (Çev. Aytaç Yiğit), İstanbul: Bağlam Yay.

Bozkaplan, Şerif Ali (2015) **Necip Fazıl Kısakürek ve Türkçe**, Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/8 Spring.

Çebi, Hasan (1987), **Bütün Yönleriyle Necip Fazıl Kısakürek'in Şiiri**, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.

Çetişli, İsmail (2004), **Metin Tahlillerine Giriş/1-Şiir**, Ankara: Akçağ Yayınları.

Hüküm, Muhammet (2013), **Necip Fazıl'ın "Çile" Şiirinde "Yüce" ve "Trajik" Üzerine Bir Tahlil Denemesi**, Asia Minor Studies, International Journal of Social Science, Cilt:1 Sayı:1 Ocak 2013/ Volume: 1 Issue: 1 January.

Karaca, Alâattin (2005), **İkinci Yeni Poetikasi**, Ankara: Hece Yayınları.

Karakoç, Sezai (2007), **Edebiyat Yazıları-I**, İstanbul: Diriliş Yayınları.

Kısakürek, Necip Fazıl (1977), **Yolumuz, Halimiz, Çaremiz**, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.

Kısakürek, Necip Fazıl (1995), **Çile**, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.

Koç, Ahmet (1993), **Necip Fazıl'da Değerler**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kolcu, Ali İhsan (2007), **Modern Türk Şiiri-I**, Şiir Tahlilleri, Konya: Salkımsöğüt Yayınları.

KUR'AN-I KERİM, Bakara/30, Sâd/26, Haşr 59/19, Kâf 50/16.

Mahim, Fatma (2010), **Necip Fazıl'da Allah-Âlem-İnsan Münasebeti**, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Okay, M. Orhan (1991), **Kültür ve Edebiyatımızdan**, Ankara: Akçağ Yay.

Okay, M. Orhan (1993), **Poetika Dersleri**, Dergâh Yayınları, İstanbul 2013Mircea Eliade, Mitlerin Özellikleri, (Çev: Sema Rıfat), İstanbul: Simavi Yay.

Ünal, Hayriye (2005), **Necip Fazıl Şiirine 'Ben' Odaklı Bir Bakış**, Hece-Aylık Edebiyat Dergisi (Düşünce, Tarih ve Bir Coğrafya Tasarımı Olarak Büyük Doğu ve Necip Fazıl Kısakürek Özel Sayısı), Sayı: 97, Ocak.